

BESZÉD, OLVASÁS, ÍRÁS – FELTÁRÁS ÉS FEJLESZTÉS

Elnök: Steklács János, Kecskeméti Főiskola

Előadások

Egy magyar nyelvű online fonológiai tudatosság teszt reliabilitásának és validitásának vizsgálata

Kiss Renáta

MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport

Hódi Ágnes

SZTE JGYPK TOKI

Tóth Edit, B. Németh Mária

MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport

Kulcsszavak: fonológiai tudatosság; CFA; online tesztelés

A fonológiai tudatosság kutatásának egyik irányvonala az elméleti modellek empirikus vizsgálatokkal való alátámasztása. A legelfogadottabb elméletek a fonológiai tudatosság öt (Adams, 1990), három (Goswami és Bryant, 1991) és két (Barbour és mtsai, 2003) szintjét különböztetik meg. Adams szerint a teoretikus szintek a nyelvi egységek manipulálására irányuló kognitív készségeket, míg a másik két modellben a nyelvi egységek méretét jelölik. A fonológiai tudatosság konstruktumát vizsgáló tanulmányok azonban ennél sokszínűbb képet mutatnak. Schatschneider és munkatársai (1999) egy-, Yopp (1988) kétfaktoros modellt igazoltak, de Stahl és Murray (1994) 14, egymástól jól elkülönülő fonológiai tudatosság részkészséget azonosított, kiemelt szerepet kapott a fonéma szóban betöltött helye és a nyelvi komplexitás. A feltáró vagy megerősítő faktoranalízist (CFA) alkalmazó konstruktumvaliditás-vizsgálatok módszerei éppoly különbözőek, mint az elméleti modellek: a validitásvizsgálatok különböző fonológiai tudatosság részkészségeket lefedő mérőeszközökkel, változó nyelvi és életkori összetételű, valamint elemszámú mintával dolgoztak. Kapcsolódva a témában folyó kutatásokhoz, jelen munka célja egy saját fejlesztésű, magyar nyelvű, a fonológiai tudatosság széles spektrumát lefedő online mérőeszköz jóságmutatóinak vizsgálata. A tesztet 2015 októberében a Szegedi Iskolai Longitudinális Program 178 partneriskolájában 292 osztály 5838 1. évfolyamos tanulója (átlagéletkor=7,10 év; szórás=4,88 év) oldotta meg az eDia-rendszeren keresztül. Az 51 itemből, kilenc szubtesztből álló mérőeszköz a fonológiai tudatosság szótag szintjén a szintézis, a szegmentálás és törlés műveleteit, fonéma szintjén fonémaazonosítást igénylő itemeket is tartalmaz. Eredményeink szerint a mérőeszköz megbízhatóan mér (Cronbach- $\alpha=0,90$). A konstruktumvaliditást CFA-val vizsgáltuk. A kutatások alapján egy-, kettő-, négy-, hét-, kilenc- és tizenegy dimenziós modelleket teszteltünk. Az egydimenziós modellben a teljes teszt egy osztatlan egységként jelent meg, a kétdimenziós modell a nyelvi egységek mérete, a négydimenziós a feladatok műveleti szintje, a hétdimenziós a szubtesztek, a kilencdimenziós a különböző feladattípusok mentén értelmezendő. A tizenegy dimenziós modellben további faktorként szerepelnek a szubteszteken belüli valódi és álszavakat tartalmazó itemek is. A hétdimenziós ($\chi^2=11199,792$; $df=1203$; $p<0,001$; CFI=0,910; TLI=0,905; RMSEA=0,038), a kilencdimenziós ($\chi^2=8385,36$; $df=1188$; $p<0,001$; CFI=0,935; TLI=0,931; RMSEA=0,032) és a tizenegy dimenziós ($\chi^2=8296,47$; $df=1169$; $p<0,001$; CFI=0,936; TLI=0,930; RMSEA=0,032) modellek illeszkedésmutatói megfelelőek. Elemzésünk alapján a tizenegy dimenziós modell szignifikánsan jobban tükrözi a fonológiai tudatosság konstruktumának felépítését, mint a hét- ($\chi^2=1277,73$; $df=15$; $p<0,001$;) és a kilencdimenziós ($\chi^2=148,32$; $df=19$; $p<0,001$).